

**ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ФОРМА ПОШУКУ РЕНТИ
ТА ЇЇ АДМІНІСТРАТИВНЕ ОБМЕЖЕННЯ**

**ПОЛИТИЧЕСКАЯ КОРРУПЦИЯ КАК ФОРМА ПОИСКА РЕНТЫ
И ЕЕ АДМИНИСТРАТИВНОЕ ОГРАНИЧЕНИЕ**

**POLITICAL CORRUPTION AS FORM OF RENT-SEEKING
AND ITS ADMINISTRATIVE RESTRICTION**

Анотація. Розглянуто політичну корупцію як основну форму пошуку ренти з використанням політичного процесу. Охарактеризовано основні суб'єкти та досліджено механізм отримання ренти за допомогою корупційного механізму.

Аннотация. Рассмотрено политическую коррупцию как основную форму поиска ренты с использованием политического процесса. Охарактеризовано основные субъекты и исследовано механизм получения ренты с помощью коррупционного механизма.

Abstract. It is considered a political corruption as basic form of search of rent with the use of political process. It is described basic subjects and the mechanism of receipt of rent by a corruption mechanism.

Провали ринку призводять до розширення функцій держави, яке має як позитивні та негативні наслідки для суспільства. Негативною стороною є розбухання державного апарату та поширення корупції. Політична корупція за часи побудови незалежності України набула великих масштабів та являється невід'ємним атрибутом політичного життя країни. Це негативне явище стало головною формою поведінки у всіх інститутах державної влади та призводить, внаслідок використання політичного процесу у власних егоїстичних цілях, з однієї сторони, до перерозподілу національних доходів на користь певних груп та з іншої сторони до негативного соціально-економічного ефекту для суспільства в цілому.

Політична корупція може бути визначена як нелегітимне використання учасниками політичного процесу та носіями публічної влади їх можливостей і повноважень з метою отримання особистих чи групових вигод (ренти). Тобто, конвертація політичного і владного ресурсу у матеріальні цінності та іншу особисту вигоду. При цьому, вигода (рента) може мати будь-який характер — від безпосередньо матеріального до символічного (влада заради влади, соціального престижу тощо), а механізми використання повноважень (можливостей) можуть набувати протиправних форм [1, с. 7]. Саме отримання ренти стимулює політичних суб'єктів використовувати примус держави для служби приватного інтересу. Політики є основними фігурами в моделях захоплення ренти — або вони отримують ренту безпосередньо для себе, або для когось з розрахунком, що їм віддячать за зусилля. Адже вся діяльність по захопленню ренти можлива лише тоді, коли бюрократія і політики, чутливі до такої діяльності, зацікавлені в тиску з боку фірм, тому що мають з цього зиск. Така поведінка отримала назву «рентоорієнтована», а процес — пошук ренти, яка полягає в діяльності, спрямованій або на використання монопольного становища, або на отримання доступу до урядових субсидій. Ресурси направляються та використовуються на перерозподільчі відносини, а не на створення товарів і послуг, що призводить до погіршення якості суспільних благ.

Суб'єктами політичної корупції можуть бути особи чи групи осіб, які беруть участь у політичному процесі, мають або прагнуть набути повноваження приймати та/або реалізувати політичні рішення [1, с. 4]. Це представники судової гілки влади, правоохоронних органів, законодавчого та виконавчого органу. Крім того, до числа суб'єктів політичної корупції можуть бути віднесені й ті, що безпосередньо не беруть участі в політичному процесі, проте через свої функції, повноваження та ресурси мають можливості впливу на нього (представники фінансово-промислових груп і різноманітні бізнесові структури), які через різноманітні механізми здійснюють вплив на учасників політичного процесу.

З позицій функціонального підходу, суб'єкти політичної корупції можуть бути умовно поділені на чотири групи. Перша група — принципали. Потенційними принципалами є особи, наділені повноваженнями приймати політичні рішення або брати безпосередню участь у прийнятті таких рішень. За ухвалення рішень вони отримують хабарі або інші послуги, а також слугують «політичним дахом» для клієнтських груп та інших суб'єктів. В Україні до принципалів слід віднести політичні партії, народних депутатів, Президента України, керівників центральних органів вико-

* ГРУШКО Олександр Володимирович / Александр ГРУШКО / Oleksandr GRUSHKO — аспірант ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», e-mail: alexandergrushko@gmail.com

навчої влади, суддів вищих судів. Друга — державні агенти. До таких суб'єктів відносять осіб, наділених повноваженнями, як правило, в судовій і виконавчій владі, правоохоронних органах. Вони приймають необхідні адміністративні рішення за хабарі та інші послуги. Третя — клієнти. Як правило, це великі бізнес-групи, олігархи, які замовляють необхідні рішення та послуги, інвестують кошти в політиків з метою отримання прибутку або інших переваг. Це також можуть бути великі організовані кримінальні угруповання. Ці суб'єкти виконують роль хабародавців. Також вони виробляють «кров», що живить корупційні схеми — тіньові кошти. Четверта — посередники, якщо корупційна схема допускає їх існування (помічники народних депутатів, працівники апаратів вищих посадових осіб держави, адвокати тощо). Цінність посередників визначається їх можливістю входження до «системи», вмінням знаходити та підтримувати особисті зв'язки, досвідом, наявністю сильних покровителів. Іноді суб'єктами політичної корупції можуть бути не добросовісні виборці. Вони стають учасниками корупційних схем за умови свідомого продажу власних голосів або участі в різних схемах, спрямованих на викривлення дійсних результатів виборів [1, с. 5].

Суб'єкт політичного процесу намагається максимізувати свою корисність за рахунок використання свого положення на політичному ринку, таким чином, щоб отримати ренту, яка пов'язана з різного роду бар'єрами та обмеженнями, що накладаються на трансакції. Саме обмеженість доступу або відсутність сприятливих умов призводять до бажання подолати ці бар'єри, внаслідок цього виникає рента. Така монополізація створюється людьми штучно, використовуючи адміністративний ресурс, як правило, на шкоду суспільства. Адже відбувається процес перерозподілу, а не створення, обмежених благ на користь тих, хто володіє монопольним становищем на політичному ринку. Перш за все, мова йде про використання можливостей держави, які стають об'єктом монополії господарювання окремих чиновників і політиків. Тобто джерелом ренти є монополія на владу [2, с. 100].

Можна стверджувати, що інтереси державного агента і суспільства вступають у суперечність, а «невидима рука», спроможна їх узгоджувати, відсутня. Б'юкенен зазначає, що закон «невидимої руки» Адама Сміта не має політичного аналогу [3, с. 20]. Тому для ефективної мотивації державного агента необхідно, щоб розрив між граничною корисністю рентного доходу і граничними втратами колективних благ заповнювався зовнішньою владою над його поведінкою, що призводить до витрат (санкцій), які повинне створити йому суспільство, якщо його діяльність суперечить інтересам громадян [4, с. 268]. Отже, з боку суспільства є необхідною «видима рука» влади над державою. Як раціональні індивіди, які максимізують власну вигоду, самі по собі державні агенти не схильні нести витрати зі створення колективних благ для суспільства і будуть створювати їх лише за наявності зовнішньої влади. Така влада здатна змусити державних агентів нести витрати на користь суспільства (тобто створювати колективні блага) за умови, що ця влада буде застосовувати до них санкції у випадку відмови з їх боку підкорити свою діяльність суспільним цілям.

Пошук ренти у формі політичної корупції призводить до суспільних втрат внаслідок неефективного перерозподілу благ. Створюючи ренту, державний агент створює одночасно втрати для себе як для члена суспільства. Між тим втрати поширюються на всіх, а рентний дохід присвоюється індивідуально або в рамках вузької групи.

Наслідки політичної корупції проявляються у економічній сфері та полягають у тому, що вона призводить до: неефективного використання та перерозподілу суспільних ресурсів; зростання бюджетного дефіциту та державного боргу; девальвації національної грошової одиниці; монополізації економіки; низької якості суспільних благ. Все це в підсумку веде до загального зниження суспільного добробуту суспільства.

Отже, політична корупція є формою прояву пошуку ренти, внаслідок використання політичного процесу у власних цілях. Основні суб'єкти політичної корупції є особи чи групи осіб, які беруть участь у політичному процесі, тобто це всі представники державної влади, а також опосередковано певні групи, які мають вплив на політичний процес. Пошук ренти у формі політичної корупції має негативні наслідки у економічній сфері, що призводить до отримання доходу певних груп і як наслідок зниження загального добробуту суспільства.

Література

1. Політична корупція в Україні: суб'єкти, прояви, проблеми протидії (Аналітична доповідь Центру Разумкова) // Національна безпека і оборона. 2007. - № 7 — С. 2 —42.
2. *Ослунд А.* «Рентоориентированное поведение» в российской переходной экономике // Вопросы экономики. — 1996. — № 8.
3. *Нуреев Р.М.* Джеймс Бьюкенен и теория общественного выбора // Бьюкенен Дж. М. Сочинения. — М.: «Таурис Альфа», 1997. — С. 445 —482.
4. *Дементьев В.В.* Экономика как система власти / Министерство образования и науки Украины. Донецкий национальный технический университет / Изд. 2-е — Изд-во ДонНТУ, 2006. — 392 с.